

BINÁRIS FÁK

Egyszerű műveletek bináris fákon

Legyen

```
datatype 'a tree = L | N of 'a * 'a tree * 'a tree
```

- nodes egy fa csomópontjait számlálja meg.

```
(* nodes : 'a tree -> int
   nodes f = az f fa csomópontjainak a száma *)
fun nodes (N(_, t1, t2)) = 1 + nodes t2 + nodes t1
  | nodes L = 0
```

- Akkumulátort használó változata: nodesa – a kétfelé ágazó rekurzió miatt nem nyerünk vele szinte semmit, de legalább sikerült nehezebben érthetővé tennünk. :-)

```
fun nodesa f =
  let (* nodes0(f, n) = n + a csomópontok száma f-ben
       nodes0 : 'a tree * int -> int *)
      fun nodes0 (N(_, t1, t2), n) =
          nodes0(t1, nodes0(t2, n+1))
        | nodes0 (L, n) = n
    in nodes0(f, 0)
    end
```

Egyszerű műveletek bináris fákon (folyt.)

Egyszerű műveletek bináris fákon (folyt.)

- A fa gyökeréből a leveléhez vezető úton az élek számát (az út hosszát) az adott levél szintjének is nevezzük. A szintek közül a legnagyobbat a fa *mélységének* hívjuk.

- depth egy fa mélységét határozza meg.

```
(* depth : 'a tree -> int
   depth f = az f fa mélysége *)
fun depth (N(_, t1, t2)) = 1 + Int.max(depth t2, depth t1)
  | depth L = 0
```

- depth akkumulátort használó változata: deptha – a kétfelé ágazó rekurzió miatt most sem nyerünk vele szinte semmit.

```
fun deptha f =
  let fun depth0 (N(_, t1, t2), d) =
        Int.max(depth0(t1, d+1), depth0(t2, d+1))
      | depth0 (L, d) = d
    in
      depth0(f, 0)
    end
```

- fulltree n mélységű teljes bináris fát épít, és a fa csomópontjait 1-től $2^n - 1$ -ig beszámozza.

```
(* fulltree : int -> int tree
   fulltree n = n mélységű teljes fa *)
fun fulltree n = let fun ftree (_, 0) = L
                    | ftree (k, n) = N(k, ftree(2*k, n-1),
                                         ftree(2*k+1, n-1))
  in
    ftree(1, n)
  end
```

Egy teljes bináris fában minden csomópontból pontosan két él indul ki, és minden levelének ugyanaz a szintje.

- reflect a fát a függőleges tengelye mentén tükrözi.

```
(* reflect : 'a tree -> 'a tree
   reflect t = a függőleges tengelye mentén tükrözött t fa *)
fun reflect L = L
  | reflect (N(v,t1,t2)) = N(v, reflect t2, reflect t1)
```

Lista előállítás bináris fa elemeiből

- Mindhárom függvény *bináris fából listát* állít elő. Abban különböznek egymástól, hogy a csomópontokban tárolt értékeket mikor veszik ki, és milyen sorrendben járják be a részfákat:
 - preorder először az értéket veszi ki, majd bejárja a bal, és azután a jobb részfát;
 - inorder először bejárja a bal részfát, majd kiveszi az értéket, végül bejárja a jobb részfát;
 - postorder először bejárja a bal, majd a jobb részfát, és utoljára veszi ki az értéket.
- Az akkumulátort nem használó változatok egyszerűek és érthetőek. Emlékeztetőül: $a :: b$ és $a @ b$ is jobbra kötnek, és a precedenciaszintjük is egyforma (5-ös szint).

```
(* preorder, inorder, postorder : 'a tree -> 'a list *)
(* preorder f = az f fa elemeinek preorder sorrendű listája *)
fun preorder L = []
  | preorder (N(v,t1,t2)) = v :: preorder t1 @ preorder t2
(* inorder f = az f fa elemeinek inorder sorrendű listája *)
fun inorder L = []
  | inorder (N(v,t1,t2)) = inorder t1 @ v :: inorder t2
(* postorder f = az f fa elemeinek postorder sorrendű listája *)
fun postorder L = []
  | postorder (N(v,t1,t2)) = postorder t1 @ postorder t2 @ [v]
```

Lista előállítás bináris fa elemeiből (folyt.)

Az akkumulátort használó változatok nehezebben érthetőek, és a kétfelé ágazó rekurzió miatt nem is hatékonyabbak.

```
(* preorder : 'a tree * 'a list -> 'a list
preorder(f, vs) = az f fa elemeinek a vs lista elé fűzött,
preorder sorrendű listája *)
fun preorder (L, vs) = vs
  | preorder (N(v,t1,t2), vs) = v::preorder(t1, preorder(t2,vs))

(* inord : 'a tree * 'a list -> 'a list
inord(f, vs) = az f fa elemeinek a vs lista elé fűzött,
inorder sorrendű listája *)
fun inord (N(v,t1,t2), vs) = inord(t1, v::inord(t2,vs))
  | inord (L, vs) = vs

(* postord : 'a tree * 'a list -> 'a list
postord(f, vs) = az f fa elemeinek a vs lista elé fűzött,
postorder sorrendű listája *)
fun postord (N(v,t1,t2), vs) = postord(t1, postord(t2, v::vs))
  | postord (L, vs) = vs
```

Bináris fa előállítás lista elemeiből: balPreorder

- Listát *kiegyensúlyozott (balanced) bináris fává* alakítanak a következő függvények: balPreorder, balInorder és balPostorder; a különbség közöttük most is a bejárás sorrendben van.
- (* balPreorder: 'a list -> 'a tree
balPreorder xs = az xs lista elemeiből álló, preorder bejárású, kiegyensúlyozott fa *)
fun balPreorder [] = L
 | balPreorder (x::xs) =
 let val k = length xs div 2
 in
 N(x, balPreorder(List.take(xs, k)),
 balPreorder(List.drop(xs, k)))
 end
- A hatékonyságot kisebb mértékben rontja, hogy List.take és List.drop egymástól függetlenül *kétszer* mennek végig a lista első felén.

take és drop egyetlen függvénnyel: take'ndrop

- Írjunk take'ndrop néven olyan függvényt, amelynek egy xs listából és egy k egészből álló pár az argumentuma, és egy olyan pár az eredménye, amelynek első tagja a lista első k db eleme, második tagja pedig a lista többi eleme.

```
(* take'ndrop : 'a list * int -> 'a list * 'a list
take'ndrop(xs, k) = olyan pár, amelynek
első tagja xs első k db eleme,
második tagja pedig xs maradéka *)
fun take'ndrop (xs, k) =
  let fun td (xs, 0, ts) = (rev ts, xs)
      | td ([], _, ts) = (rev ts, [])
      | td (x::xs, k, ts) = td(xs, k-1, x::ts)
  in
    td(xs, k, [])
  end
```

- take'ndrop felhasználása, nevezetesen az eredményül átadott pár miatt módosítani kell balpreorder felépítésén.

Bináris fa előállítás lista elemeiből: `balPreorder`, újra

- Ez volt:

```
fun balPreorder [] = L
  | balPreorder (x::xs) =
    let val k = length xs div 2
    in N(x, balPreorder(List.take(xs, k)),
        balPreorder(List.drop(xs, k)))
    end
```

- Ez lett:

```
(* balPreorder: 'a list -> 'a tree
   balPreorder xs = az xs lista elemeiből álló, preorder ... *)
fun balPreorder [] = L
  | balPreorder (x::xs) =
    let val k = length xs div 2
        val (ts, ds) = take'ndrop(xs, k)
    in N(x, balPreorder ts, balPreorder ds)
    end
```

Bináris fa előállítás lista elemeiből

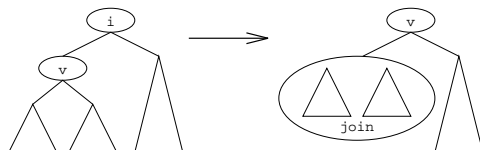
- (* `balInorder`: 'a list -> 'a tree
 `balInorder xs` = az `xs` lista elemeiből álló, inorder bejárású, kiegyensúlyozott fa
 *)

```
fun balInorder [] = L
  | balInorder (x::xs) =
    let val k = length xs div 2
        val ys = List.drop(xs, k)
    in
      N(hd ys, balInorder(List.take(xxs, k)),
        balInorder(tl ys))
    end
```
- (* `balPostorder`: 'a list -> 'a tree
 `balPostorder xs` = az `xs` lista elemeiből álló, postorder bejárású, kiegyensúlyozott fa
 *)

```
fun balPostorder xs = balPreorder(rev xs)
```
- `balInorder take'ndrop`-pal való definiálását meg hagyjuk gyakorló feladatnak.

Elem rekurzív törlése bináris fából

- Adott értékű *elemet* rekurzív módszerrel *megkeresni* egyszerű feladat.
- Új *elemet beszúrni* sem nehéz: rekurzív módszerrel keresünk egy levelet, és ennek a helyére berakjuk az új értéket. Ha a fa rendezve van, ügyelnünk kell arra, hogy a rendezettség megmaradjon.
- Adott értékű *elemet* vagy *elemeket* rekurzív módszerrel *kitörölni* valamivel nehezebb: ha a törlendő érték az éppen vizsgált részfa gyökerében van, a két részre széteső fa részfáit *egyesíteni* kell, miután a törlést a két részfán már végrehajtottuk.

- Megtehetjük, hogy előbb egyesítjük a két részfát, majd az eredményül kapott fából töröljük az adott értékű elemet.

Elem rekurzív törlése bináris fából (folyt.)

- A `join`-nal egyesítjük a törlés hatására létrejövő két részfát: a bal részfát lebontja, és közben az elemeit egyesével berakja a jobb részfába.

```
(* join : 'a tree * 'a tree -> 'a tree
   join(b, j) = a b és a j fák egyesítésével létrehozott fa *)
fun join (L, tr) = tr
  | join (N(v, lt, rt), tr) = N(v, join(lt, rt), tr)
```

- A `remove` rendezetlen bináris fából törli az `i` értékű elem összes előfordulását.

```
(* remove : 'a * 'a tree -> 'a tree
   remove(i, f) = i összes előfordulását törli f-ből *)
fun remove (i, L) = L
  | remove (i, N(v, lt, rt)) =
    if i <> v
    then N(v, remove(i, lt), remove(i, rt))
    else join(remove(i, lt), remove(i, rt))
```

Bináris keresőfák: blookup, binsert

- Rendszerint adott kulcsú elemet keresünk egy rendezett bináris fában, ehhez értékeket kell összehasonlítani egymással, ehhez a keresett kulcsnak *egyenlőségi típusúnak* kell lennie (a példában a string típust használjuk).

- A függvények *kivételt* jeleznek, ha a keresett kulcsú elem nincs a keresőfában:

```
exception Bsearch of string
```

- A blookup függvény adott kulcshoz tartozó értéket ad vissza:

```
(* blookup : (string * 'a) tree * string -> 'a
   blookup(f, b) = az f fában a b kulcshoz tartozó érték
*)
fun blookup (L, b) = raise Bsearch("LOOKUP: " ^ b)
| blookup (N((a,x), t1, t2), b) =
  if b < a      then blookup(t1,b)
  else if a < b then blookup(t2, b)
  else x;
```

Bináris keresőfák: bupdate

- A binsert függvény egy új kulcsú elemet rak be egy rendezett bináris fába, ha még nincs benne:

```
(* binsert : (string * 'a) tree * (string * 'a) -> (string * 'a) tree
   binsert(f, (b,y)) = az új (b,y) kulcs-érték párral bővített f fa *)
fun binsert (L, (b,y)) = N((b,y), L, L)
| binsert (N((a, x), t1, t2), (b,y)) =
  if b < a      then N((a, x), binsert(t1, (b,y)), t2)
  else if a < b then N((a, x), t1, binsert(t2, (b,y)))
  else (* a=b *) raise Bsearch("INSERT: " ^ b);
```

- A bupdate függvény meglévő kulcsú elembe új értéket ír be egy rendezett bináris fában:

```
(* bupdate : (string * 'a) tree * (string * 'a) -> (string * 'a) tree
   bupdate(f, (b,y)) = az f fában a b kulcshoz tartozó érték helyén
                       az y értékkel *)
fun bupdate (L, (b,y)) = raise Bsearch("UPDATE: " ^ b)
| bupdate (N((a,x), t1, t2), (b,y)) =
  if b < a      then N((a,x), bupdate(t1, (b,y)), t2)
  else if a < b then N((a,x), t1, bupdate(t2, (b,y)))
  else (* a=b *) N((b,y), t1, t2);
```

- A függvények *generikussá* tételét meghagyjuk gyakorló feladatnak.

ABSZTRAKCIÓ FÜGGVÉNYEKKEL (ELJÁRÁSOKKAL)

Legnagyobb közös osztó

- Következő példánk a és b legnagyobb közös osztóját számolja ki az euklideszi algoritmussal.
- Az alapgondolat az, hogy ha a -t b -vel osztva r a maradék, akkor a és b közös osztói azonosak b és r közös osztóival.
- A matematikai definíciót most is pontosan követi az SML-függvény.

```
gcd(a,0) = a          | fun gcd (a, 0) = a
gcd(a,b) = gcd(b,a mod b) | | gcd (a, b) = gcd(b, a mod b)
```

- A *folymat* iteratív. A lépések száma logaritmikusan nő.

Pontosabban – a *Lamé-tétel* szerint – ha az euklideszi algoritmus egy számpár legnagyobb közös osztóját k lépésben számítja ki, akkor a számpár kisebbik tagja nem lehet kisebb a k -adik Fibonacci-számmal. (Ld. SICP, 1.2.5. szakasz.)

Legyen n az algoritmus kisebbik paramétere. Ha a legnagyobb közös osztó kiszámításához k lépésre van szükség, akkor $n \geq F(k) \approx \Phi^k / \sqrt{5}$. Azaz a k lépésszám valóban az n (Φ alapú) logaritmusával arányos.

Prímteszt

- A prime predikátum egy n szám prím voltát teszteli. A findDivisor függvény 2-től kezdve megkeresi az n szám legkisebb osztóját. Az n szám prím, ha a legkisebb osztó az n szám maga.
- Az n osztóit 2-től \sqrt{n} -ig kell keresni, így a lépések száma $O(\sqrt{n})$.

```

fun prime n =
  let
    infix divides
    fun smallestDivisor n = findDivisor(n, 2)
    and findDivisor (n, testDivisor) =
      if square testDivisor > n
      then n
      else if testDivisor divides n
      then testDivisor
      else findDivisor(n, testDivisor+1)
    and square x = x * x
    and a divides b = b mod a = 0
  in
    n = smallestDivisor n
  end

```

Gyakorló feladat.

prime egyesével lépkedve keresi meg az n legkisebb osztóját. Írjon gyorsabb megoldást!

Prímteszt (folyt.)

- A következő SML-predikátum egy szám prím voltát *valószínűségi módszerrel* teszteli. A lépések száma $O(\lg n)$.
- Az algoritmus a kis Fermat-tételen alapul, amely azt mondja ki, hogy: ha n prím és $0 < a < n$, akkor a^n modulo n szerint *kongruens* a -val, azaz $a^n \bmod n = a$.
 - Két szám akkor *kongruens* modulo n szerint, ha n -nel osztva mindkettőnek ugyanaz a maradéka. Egy a szám n -nel való osztásának maradékát a modulo n szerinti maradékának, vagy röviden a modulo n -nek is nevezik.
- Ha n nem prím, akkor az $a < n$ számok nagy hányadára nem teljesül a fenti reláció.
- A prímteszt algoritmus a ezek után a következő :
 - Adott n -re véletlenszerűen válasszunk egy $a < n$ számot: ha $a^n \bmod n \neq a$, akkor n nem prím. Ellenkező esetben nagy a valószínűsége, hogy n prím.
 - Válasszunk véletlenszerűen egy másik $a < n$ számot: ha $a^n \bmod n = a$, akkor növekedett annak a valószínűsége, hogy az n prím. Újabb és újabb a értékeket választva egyre biztosabbak lehetünk abban, hogy az n prím.

Prímteszt (folyt.)

- Az expmod segédfüggvény a base szám exp-edik hatványának modulo m szerinti maradékát adja eredményül.

```

(* expmod (base, exp, m) = base exp-edik hatványa modulo m
*)
fun expmod (_, 0, _) = 1
  | expmod (b, e, m) =
    if even e
    then square(expmod(b, e div 2, m)) mod m
    else b * expmod(b, e-1, m) mod m
and even n = n mod 2 = 0
and square x = x * x;

```

- Nagyon hasonló felépítésű exptFast-hoz. A lépések száma a kitevő logaritmusával arányos.
- Szükségünk van véletlenszámok előállítására. Részletek az SML alapkönyvtárából:

```

Random.range (min, max) gen = an integral random number in the
  range [min, max). Raises Fail if min > max.
Random.newgen () = a random number generator, taking the seed
  from the system clock.

```

Prímteszt (folyt.)

- Betöltjük a Random könyvtárat:


```
load "Random";
```
- fermatTest generál egy álvéletlen-számot, és egyszer elvégzi a vizsgálatot:


```
(* fermatTest n = false if n is not prime *)
fun fermatTest n =
  let fun tryIt a = expmod(a, n, n) = a
      in tryIt(Random.range (1, n) (Random.newgen()))
      end
```
- fastPrime times-szor megismétli a vizsgálatot:


```
(* fastPrime (n, times) = true if n passes the prime test
  times times
*)
fun fastPrime (n, 0) = true
  | fastPrime (n, t) = fermatTest n andalso fastPrime(n, t-1)
```
- Ez a megoldás csak nagy valószínűséggel, de nem teljes bizonyossággal ad választ a kérdésre. Például az 561 átmegey a Fermat-teszten, bár nem prím.

Függvények mint általános számítási módszerek

- Láttuk, hogy a függvény (ill. általában az eljárás) olyan *absztrakció*, amely – a paraméterként átadott adatok konkrét értékétől függetlenül – összetett műveleteket ír le.
- Az olyan magasabbrendű függvény, amelynek függvény a paramétere, még *magasabb szintű* absztrakció, hiszen az általa megvalósított összetett műveletet nemcsak egyes konkrét adatoktól, hanem egyes konkrét műveletektől is függetlenné tesszük.
- A magasabbrendű függvény (eljárás) tehát valamilyen *általános számítási módszert* fejez ki.
- A következő lapokon két nagyobb példát ismertettünk: általános számítási módszert függvények *zérushelyeinek* és *fixpontjának* a megtalálására.

Egyenlet gyökeinek meghatározása intervallumfelezéssel

- Az intervallumfelezés módszere hatékony eljárás az $f(x) = 0$ egyenlet gyökeinek megtalálására, ahol f folytonos függvény.
- A közismert alapötlet a következő:
 - Megfelelően megválasztott a -ra és b -re, amelyekre $f(a) < 0 < f(b)$, f -nek legalább egy zérushelye van a és b között.
 - A zérushely megtalálásához legyen $x = a + b/2$. Ha $f(x) > 0$, akkor f zérushelyét a és x között, ha $f(x) < 0$, akkor x és b között kell keresnünk.
 - A keresést – a rekurziót – akkor hagyjuk abba, amikor két egymás utáni közelítő érték *eltérése* egy előre meghatározott értéknél kisebb lesz.
- Mivel az eltérés minden lépésben a felére csökken, az f zérushelyének megtalálásához szükséges lépések száma $O(L/T)$, ahol L az intervallum hossza kezdetben, és T a megengedett eltérés.
- A leírt algoritmust valósítja meg a `search` függvény (ld. a következő lapon):

```
(* search (f, negPoint, posPoint) = root of f x in the
                                negPoint < x < posPoint interval
   PRE: f negPoint < 0 and f posPoint > 0
*)
```

Egyenlet gyökeinek meghatározása intervallumfelezéssel (folyt.)

```
fun search (f, negPoint, posPoint) =
  let val midPoint = average(negPoint, posPoint)
  in
    if closeEnough(negPoint, posPoint)
    then midPoint
    else let val testValue = f midPoint
         in
           if positive(testValue)
           then search(f, negPoint, midPoint)
           else if negative(testValue)
           then search(f, midPoint, posPoint)
           else midPoint
         end
      end
  and average (x, y) = (x+y)/2.0
  and closeEnough (x, y) = abs(x-y) < 0.001
  and positive x = x > 0.0
  and negative x = x < 0.0
```

Egyenlet gyökeinek meghatározása intervallumfelezéssel (folyt.)

- Az előfeltételek betartását célszerű `search` alkalmazásakor ellenőrizni, nehogy rossz választ kapjunk az SML értelmezőtől.
 - `- search(Math.sin, 4.0, 2.0) (* Helyes az eredménye *)`
`> val it = 3.14111328125 : real`
 - `- search(Math.sin, 2.0, 4.0) (* Hibás az eredménye *)`
`> val it = 2.00048828125 : real`
- A `halfIntervalMethod` függvény elvégzi az ellenőrzést, és jelzi, ha `negPoint` vagy `posPoint` kezdeti értéke nem jó.


```
(* halfIntervalMethod (f, a, b) = root of f x in the
                        a <= x <= b interval
*)
```
- Figyeljük meg az *ügyek szétválasztása* elv alkalmazását: `search` a gyökkeresési stratégiát valósítja meg, `halfIntervalMethod` pedig az előfeltételek meglétét ellenőrzi.

Egyenlet gyökeinek meghatározása intervallumfelezéssel (folyt.)

- ```

fun halfIntervalMethod(f, a, b) =
 let val aValue = f a
 val bValue = f b
 in
 if negative aValue andalso positive bValue
 then search(f, a, b)
 else if negative bValue andalso positive aValue
 then search(f, b, a)
 else print ("Values " ^ makestring a ^ " and " ^
 makestring b ^ " are not of opposite sign.\n")
 end

• A makestring függvény (típusa numtxt -> string) tetszőleges numerikus (int, real,
word, word8), char és string típusú értéket string típusvá alakít.

• A függvénynek ez a változata hibás, mert az if-then-else feltételes kifejezés összes ágának
ugyanolyan típusú eredményt kell adnia, márpedig print eredménye nem int típusú.

• Megoldás az (e; f) alakú ún. szekvenciális kifejezés használata: az értelmező kiértékeli e-t és
f-et a felírt sorrendben, eredményül pedig f értékét adja.

```

## Egyenlet gyökeinek meghatározása intervallumfelezéssel (folyt.)

```

fun halfIntervalMethod(f, a, b) =
 let val (aValue, bValue) = (f a, f b)
 in
 if negative aValue andalso positive bValue
 then search(f, a, b)
 else if negative bValue andalso positive aValue
 then search(f, b, a)
 else (print ("Values " ^ makestring a ^ " and " ^
 makestring b ^ " are not of opposite sign.\n");
 0.0)
 end;

- halfIntervalMethod(Math.sin, 2.0, 4.0);
> val it = 3.14111328125 : real
- halfIntervalMethod(fn x => x*x*x-2.0*x-3.0, 1.0, 2.0);
> val it = 1.89306640625 : real
- halfIntervalMethod(Math.sin, 2.0, 2.5);
Values 2.0 and 2.5 are not of opposite signs
> val it = 0.0 : real

```

## Függvény fixpontjának meghatározása

- Az  $f(x) = x$  egyenletet kielégítő  $x$  az  $f$  függvény *fixpontja*.
  - Egy  $f$  függvény valamely fixpontját megfelelő kezdőértékből kiindulva  $f$  rekurzív alkalmazásával határozhatjuk meg:  
 $fx, f(fx), f(f(fx)), f(f(f(fx))), \dots$   
A rekurzió akkor fejezhető be, amikor már elhanyagolható mértékű a változás.
  - A `fixedPoint` függvény paramétere egy pár; ennek első tagja egy függvény, amelynek a fixpontját keressük, a második tagja pedig a fixpont egy első közelítése.
- ```

(* fixedPoint (f, firstGuess) = fixpoint of f in the proximity
   of firstGuess with tolerance tolerance
*)

• Szükségünk van még a közelítés megkívánt pontosságára:

val tolerance = 0.00001;

```

Függvény fixpontjának meghatározása (folyt.)

```

fun fixedPoint (f, firstGuess) =
  let
    fun closeEnough (v1, v2) = abs(v1-v2) < tolerance
    fun try guess =
      let
        val next = f guess
      in
        if closeEnough(guess, next)
        then next
        else try next
      end
  in
    try firstGuess
  end;

load "Math";
fixedPoint(Math.cos, 1.0);
fixedPoint(fn y => Math.sin y + Math.cos y, 1.0);

```


Függvény fixpontjának meghatározása (folyt.)

- A fixpontoszámítás hasonlít a négyzetgyökvonás korábban megbeszélte folyamatára: mindkettő azon alapul, hogy addig finomítjuk a közelítést, amíg valamilyen feltétel nem teljesül.
- A négyzetgyökvonás könnyedén megfogalmazható fixpontoszámításként: ha x négyzetgyöke y , akkor $y * y = x$, azaz $y = x/y$. Az $f y = x/y$ függvény fixpontja tehát az x négyzetgyöke.

```
fun sqrt x = fixedPoint (fn y => x/y, 1.0);
```

- A megoldásunk rossz, ugyanis nem konvergál! Könnyen belátható: Legyen x négyzetgyökének első közelítése y_1 , a második $y_2 = x/y_1$, a harmadik $y_3 = x/y_2 = x/(x/y_1) = y_1$. Látható, hogy a folyamat sohasem ér véget.
- Az oszcillációt pl. úgy gátolhatjuk meg, hogy *korlátozzuk* két közelítő érték között a változás mértékét.
- Mivel a helyes válasz mindig az y közelítő érték és x/y között van, y -hoz x/y -nál *közelebb eső* új közelítő értéként y és x/y átlagát választhatjuk: $y \leftarrow (y + x/y)/2$.

```
fun sqrt x = fixedPoint (fn y => (y+x/y)/2.0, 1.0);
```

- Ezt a gyakran használható módszert *átlagsillapításnak* (angolul *average damping*) nevezik.

Függvény mint visszatérési érték (folyt.)

- `averageDamp` definíciója felírható (*szintaktikai édesítőszerral*).

```
fun averageDamp f x = (x + f x) / 2.0;
```

- `sqrt` `averageDamp`-pel felírt változata explicitte teszi a *fixpontmeghatározás* és az *átlagsillapítás* módszerét, továbbá az $y = x/y$ *egyenlet használatát*.

```
fun sqrt x = fixedPoint(averageDamp (fn y => x/y), 1.0);
sqrt 4.0;
```

- Tanulság: egy folyamatot sokféle eljárással leírhatunk, de a *lényegét* sokkal könnyebb megérteni, ha *megfelelően megválasztott absztrakciókat* vezetünk be.

- Még egy példa a bemutatottak alkalmazására: az x köbgyöke az $y \mapsto x/y^2$ – SML-jelöléssel az `fn y => x/(y*y)` – függvény fixpontja. A megoldás már kész is van!

```
fun cubeRoot x = fixedPoint(averageDamp (fn y => x/y/y), 1.0);
cubeRoot 8.0;
```

Függvény mint visszatérési érték

- A függvényekről mint absztrakciós eszközökről szólva eddig olyan magasabbrendű függvényeket használtunk, amelyeknek más függvények voltak a paraméterei.
- Most olyan magasabbrendű függvényeket mutatunk be, amelyek *függvényt* (pontosabban *függvényértéket*) adnak eredményül.

- A korábban bemutatott *átlagsillapítás* sokszor használható módszer, ezért érdemes önálló függvényként megírni: ha adott az f függvény, elő kell állítani x és $f x$ átlagát.

```
(* averageDamp f = f valamely x értékre alkalmazva
   előállítja x és f x átlagát *)
fun averageDamp f = fn x => (x + f x) / 2.0;
```

- Jól látható, hogy `averageDamp`, ha csak egyetlen paraméterre alkalmazzuk, függvényértéket ad eredményül. `averageDamp` részlegesen alkalmazható függvény.

- Példa `averageDamp` alkalmazására:

```
(averageDamp (fn x => x*x)) 10.0; (* 10.0 és 100.0 átlaga *)
```

- A kiértékelés sorrendje miatt a külső zárójelpár el is hagyható:

```
averageDamp (fn x => x*x) 10.0;
```

Függvény mint visszatérési érték (folyt.): az általános Newton-módszer

- Legyen $x \mapsto g(x)$ egy differenciálható függvény és $f(x) = x - g(x)/g'(x)$, ahol $g'(x)$ a g függvény x szerinti deriváltja. Ekkor a $g(x) = 0$ egyenlet x megoldása az $x \mapsto f(x)$ függvény egy fixpontja.

- Az *általános Newton-módszer* a fixpontmódszer egy alkalmazása az f függvény egy fixpontjának megtalálására. Számos g függvényre és megfelelően megválasztott x értékre az általános Newton-módszer gyorsan konvergál.

- Először is azt a `deriv` függvényt kell definiálnunk, amelynek (az `averageDamp` függvényhez hasonlóan) függvény a paramétere, és függvényt ad eredményül.

- Ha g függvény és dx egy kis szám, akkor a g függvény g' deriváltja az a függvény, amelynek értéke bármely x számra a következő: $g'(x) = (g(x + dx) - g(x))/dx$.

```
(* deriv g = g deriváltja
   *)
val dx = 0.00001;
fun deriv g = fn x => (g(x+dx) - g x) / dx;
```

- Például az $x \mapsto x^3$ függvény deriváltja $x = 5$ -re (pontos értéke 75):

```
let fun cube x = x*x*x in deriv cube 5.0 end;
```


Függvény mint visszatérési érték (folyt.): a Newton-módszer fixpont-folyamatként

- deriv felhasználásával az általános Newton-módszer definiálható *fixpont-folyamatként*:

```
fun newtonTransform g x = x - (g x / deriv g x)
and newtonsMethod g guess = fixedPoint(newtonTransform g, guess)
```

- Példa newtonsMethod használatára:

```
fun sqrt x = newtonsMethod (fn y => y*y-x) 1.0;
sqrt 16.0;
```

- Két általános módszer egy-egy alkalmazását láttuk egy szám négyzetgyökének kiszámítására: az egyik a fixpont-, a másik a Newton-módszer.
- Mivel az utóbbi is a fixpontmódszeren alapul, valójában a fixpontmódszer kétféle alkalmazását láttuk.
- Mindkét esetben egy függvényből indulunk ki, és kiszámítjuk valamely transzformáltjának egy fixpontját.
- Ezt az általános módszert is definiálhatjuk eljárásként (függvényként), ezt mutatjuk be a következő dián.

Függvény mint visszatérési érték (folyt.): a fixpontmódszer kétféle alkalmazása

```
(* fixedPointOfTransform (g, transform, guess) =
   a fixed point of (transform g) with the initial guess guess
*)
fun fixedPointOfTransform (g, transform, guess) =
    fixedPoint(transform g, guess)
```

- Ez volt sqrt fixpontkeresésén alapuló első változata:

```
fun sqrt x = fixedPoint(averageDamp (fn y => x/y), 1.0)
```

- Átírva az általános módszert megvalósító függvénnyel:

```
fun sqrt x = fixedPointOfTransform (fn y => x/y,
                                   averageDamp, 1.0)
```

- Ez volt sqrt Newton általános módszerét használó második változata:

```
fun sqrt x = newtonsMethod (fn y => y*y-x) 1.0;
```

- Átírva az általános módszert megvalósító függvénnyel:

```
fun sqrt x = fixedPointOfTransform (fn y => y*y-x,
                                   newtonTransform, 1.0)
```

LUSTA KIFEJEZÉSEK AZ ALICE-BEN

Lusta kifejezés és függvény

- Egy kifejezés lusta kiértékelése írható elő a lazy kulcsszóval:

```
val zs = lazy [1,2,3,4,5,6,7,8,9];
val zs : int list = _lazy
```

- Az ilyen kifejezést lusta kifejezésnek nevezzük. Kiértékelésére csak akkor kerül sor, ha *szükség* van rá, azaz ha egy mohó műveletben argumentumként használjuk.
- Mindig mohó kiértékelésűek a következő kifejezések:
 - mintaillesztésben a vizsgált érték,
 - függvényalkalmazásban a függvényérték,
 - kivétel jelzésében a kivételt alkotó érték,
 - primitív műveletben (pl. op+, op=) az operandus, amelyre a műveletnek szüksége van.
- A következő példában a mohó hd-t függvényt alkalmazzuk a lusta zs-re:

```
hd zs;
val it : int = 1
```

Lusta kifejezés és függvény (folyt.)

- Első kiértékelése után a lusta kifejezés (esetleg csak egy részkifejezésének) lusta volta megszűnik.

- Az egyszer kiszámított lusta (rész)kifejezés értéke a továbbiakban az *eltárolt* érték lesz:

```
zs;
val it : int list = [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]
```

- A `hd` és a `tl` lusta változata (a név végén a `z` a függvény lusta – lazy – voltára emlékeztet):

```
fun lazy headz (x::_) = x
  | headz [] = raise Empty;
val headz : 'a list -> 'a = _fn

fun lazy tailz (_::xs) = xs
  | tailz [] = raise Empty;
val tailz : 'a list -> 'a list = _fn
```

Lusta kifejezés és függvény (folyt.)

- Példák:

```
headz zs;
val it : int = _lazy
```

```
0 + headz zs;
val it : int = 1
```

```
zs;
val it : int list = [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]
```

```
tailz zs;
val it : int list = _lazy
```

```
[] @ tailz zs;
val it : int list = _lazy
```

```
tailz zs @ [];
val it : int list = [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]
```

- A `[] @ tailz zs` kifejezésben az eredmény előállításához a `@` operátornak *nincs szüksége* a jobb oldali operandusának kiszámítására, ezért az eredmény is lusta kiértékelésű lesz.

Lusta lista

- A lusta lista olyan *nem korlátos méretű* lista, amelynek előnyös tulajdonságai mellett hátrányai, veszélyei is vannak, pl.

- egy lusta lista *bármely részét* megjeleníthetjük, de *sohasem az egészet*;
- két lusta lista elemeiből páronként képezhetünk egy harmadikat, de *nem számíthatjuk ki* egy lusta lista *elemeinek összegét*, nem kereshetjük meg benne a *legkisebbet*, nem fordíthatjuk meg az *elemek sorrendjét* stb.;
- egy program befejeződése helyett csak azt igazolhatjuk, hogy az eredmény *tetszőleges véges része véges idő alatt* előáll.

- Most a `fromz` függvény lusta változatát definiáljuk: `fromz k` olyan lusta listát hoz létre, amelynek az elemei `fromz k`-tól kezdve egyesével növekvő számtani sorozatot alkotnak:

```
fun lazy fromz k = k :: fromz(k+1);
val fromz : int -> int list = _fn
```

```
val xs = fromz 3;
val xs : int list = _lazy
```

Lusta lista (folyt.)

- Ha például `xs` fejét kiszámítatjuk, akkor `xs`-nek már csak a farka marad lusta kiértékelésű:

```
xs;
val xs : int list = _lazy
```

```
hd xs;
val it : int = 3
```

```
xs;
val it : int list = 3 :: _lazy
```

- További példák `headz` és `tailz` használatára:

```
headz(fromz 3);
val it : int = _lazy
```

```
headz(fromz 3) + 0;
val it : int = 3
```

Lusta lista (folyt.)

- További példák headz és tailz használatára (folyt.):

```
tailz(fromz 3);
val it : int list = _lazy

headz(tailz(fromz 3)) + 0;
val it : int = 4
```

- De vigyázzunk! Veremtúlsorduláshoz vezet a következő kifejezés kiértékelése:

```
tailz(fromz 3) @ [];
```

- A `List.take` és `List.drop` függvényt lusta listára is alkalmazhatjuk a lusta lista egy részének kiértékelésére.

```
List.take(fromz 1, 5);
val it : int list = [1, 2, 3, 4, 5]
```

```
List.drop(fromz 1, 5);
val it : int list = _lazy
```

```
hd(List.drop(fromz 1, 5));
val it : int = 6
```

Egyszerű függvények lusta listákra

- A kiszámíthatóság érdekében egy függvény eredményének tetszőleges véges része az argumentum véges részétől függhet csak.
- Amikor az eredményre szükség van, akkor ez az igény váltja ki az argumentum feldolgozását.
- A következő lusta függvény egy lusta lista egész elemeinek a négyzetét számítja ki.

```
fun lazy squarez [] = []
  | squarez (x::xs) = x*x :: squarez xs;
val squarez : int list -> int list = _fn
```

```
squarez(fromz 1);
val it : int list = _lazy
```

```
List.take(squarez(fromz 1), 10);
val it : int list = [1, 4, 9, 16, 25, 36, 49, 64, 81, 100]
```

Egyszerű függvények lusta listákra (folyt.)

- Két lusta lista hasonlóan adható össze:

```
fun lazy addz (x::xs, y::ys) = x+y :: addz(xs, ys)
  | addz _ = [];
val addz : int list * int list -> int list = _fn
```

```
addz(fromz 1000, squarez(fromz 1));
val it : int list = _lazy
```

```
List.take(addz(fromz 1000, squarez(fromz 1)), 7);
val it : int list = [1001, 1005, 1011, 1019, 1029, 1041, 1055]
```

Egyszerű függvények lusta listákra (folyt.)

- Az `appendz` függvény addig nem nyúl `ys`-hez, amíg `xs` ki nem ürül – vagyis csak akkor nyúl hozzá, ha `xs` korlátos.

```
fun lazy appendz (x::xs, ys) = x :: appendz (xs, ys)
  | appendz ([], ys) = ys;
val appendz : 'a list * 'a list -> 'a list = _fn
```

```
appendz([1,2,3],[4,5,6]);
val it : int list = _lazy
```

```
appendz([1,2,3],[4,5,6]) @ [];
val it : int list = [1, 2, 3, 4, 5, 6]
```

```
List.take(appendz([1,2,3], fromz 10), 7);
val it : int list = [1, 2, 3, 10, 11, 12, 13]
```

```
List.take(appendz(fromz 10, [4,5,6]), 7);
val it : int list = [10, 11, 12, 13, 14, 15, 16]
```

Magasabbrendű függvények lusta listákra

- A map lusta változata:

```
fun lazy mapz f [] = []
  | mapz f (x::xs) = f x :: mapz f xs;
val mapz : ('a -> 'b) -> 'a list -> 'b list = _fn
```

- A filter lusta változata:

```
fun lazy filterz p [] = []
  | filterz p (x::xs) = if p x
                        then x :: filterz p xs
                        else filterz p xs;
val filterz : ('a -> bool) -> 'a list -> 'a list = _fn
```

- Az előző szakaszban definiált squarez-t egyszerű felírni mapz-vel:

```
val squarez = mapz (fn x => x*x);
val squarez : int list -> int list = _fn
```

- Az iteratez a fromz egy általánosítása:

```
fun lazy iteratez f x = x :: iteratez f (f x);
val iteratez : ('a -> 'a) -> 'a -> 'a list = _fn
```

Magasabbrendű függvények lusta listákra (folyt.)

- Olyan számsorozatot állítunk elő, amelyben 50-nél nagyobb, 7-esre végződő egészek vannak:

```
val sevens = filterz (fn n => n mod 10 = 7) (fromz 50);
val sevens : int list = _lazy

List.take(sevens, 8);
val it : int list = [57, 67, 77, 87, 97, 107, 117, 127]
```

- Egy példa iteratez alkalmazására:

```
val zs = iteratez (fn x => x / 2.0) 1.0;
val zs : real list = _lazy

List.take(zs, 5);
val it : real list = [1.0, 0.5, 0.25, 0.125, 0.0625]
```

- fromz-t az iteratez-vel így definiálhatjuk:

```
val fromz = iteratez (fn k => k+1);
val fromz : int -> int list = _fn

List.take(fromz 3, 6);
val it : int list = [3, 4, 5, 6, 7, 8]
```

Álvéletlenszámok

- Hagyományos álvéletlenszám-generátorok: olyan eljárások, amelyek egy *frissíthető változóban* tárolják a *seed* (mag) értéket – ebből állítják elő egy következő hívásnál a következő álvéletlenszámot.
- Lusta listaként megvalósítva a következő álvéletlenszám csak *szükség esetén* áll elő.

```
local val a = 16807.0 and m = 2147483647.0
  (* nextrandom seed = a következő álvéletlenszám
    nextrandom : real -> real
  *)
  fun nextrandom seed =
    let
      val t = a * seed
    in
      t - real(floor(t/m))*m
    end
  in
    fun randomz s = mapz (fn x => x/m) (iteratez nextrandom s)
  end;
val randomz : real -> real list = _fn
```

Álvéletlenszámok (folyt.)

- Ha a nextrandom-ot 1.0 és 2147483647.0 közötti seed-re alkalmazzuk, ugyanebbe a tartományba eső más értéket állít elő az a * seed mod m művelettel. (A valós számokat a túlsordulás elkerülésére használjuk.)
- A lusta lista előállítására az iteratez-t a nextrandom-ra és a seed valós számmá alakított kezdőértékére alkalmazzuk. A mapz gondoskodik arról, hogy a lusta listában minden értéket elosszunk m-mel, és így a randomz 1.0-nél kisebb nemnegatív értékeket adjon eredményül. Látható, hogy a lusta lista a megvalósítás részleteit szépen elrejtí a felhasználó előtt.
- Az előállított álvéletlen-számok tehát 1.0-nél kisebb nemnegatív valós számok; mapz-val alakíthatjuk át őket 0 és 9 közötti egészekké:

```
val rs = mapz (floor o (fn x => 10.0 * x)) (randomz 1.0);
val rs : Int.int list = _lazy

List.take(rs, 9);
val it : Int.int list = [0, 0, 1, 7, 4, 5, 2, 0, 6]
```

Prímszámok előállítás eratoszteni sziával

1. Vegyük az egészek 2-vel kezdődő sorozatát: 2, 3, 4, 5, 6, 7, ...
2. Töröljük az összes 2-vel osztható számot: 3, 5, 7, 9, 11, ...
3. Töröljük az összes 3-mal osztható számot: 5, 7, 11, 13, 17, 19, ...
4. Töröljük az összes ...

- A sorozat első eleme mindig a következő prím. A sorozatban azok a számok maradnak benne, amelyek az eddig előállított prímeikkel nem oszthatók.

```
fun siftz p = filterz (fn n => n mod p <> 0);
val siftz : int -> int list -> int list = _fn
```

- A `siftz a p` argumentum többszöröseit törli egy lusta listából.
- A `sievez`-nek már csak ismételten alkalmaznia kell `siftz`-t a megfelelő lusta listára.

```
fun lazy sievez [] = []
  | sievez (p::ps) = p :: sievez(siftz p ps);
val sievez : int list -> int list = _fn
```

Prímszámok előállítás eratoszteni sziával (folyt.)

- Mivel most a lusta lista sohasem lehet üres, nem kellene az üres lusta listára illeszkedő változatot írunk, de nélküle az Alice arra figyelmeztetne, hogy nem fedtünk le minden esetet.

```
fun lazy sievez (p::ps) = p :: sievez(siftz p ps);
1.9-1.49: warning: match is not exhaustive, because e.g.
      nil
is not covered
val sievez : int list -> int list = _fn
```

- Példa:

```
val primes = sievez(fromz 2);
val primes : int list = _lazy

List.take(primes, 11);
val it : int list = [2, 3, 5, 7, 11, 13, 17, 19, 23, 29, 31]
```

Négyzetgyökvonás Newton-Raphson módszerrel

- `nextapprox xk`-ből a gyök egy `xk+1` közelítését számítja ki az $x_{k+1} = \frac{a}{x_k} + x_k$ képlettel:

```
fun nextapprox a x = (a/x+x)/2.0;
val nextapprox : real -> real -> real = _fn
```

- A befejeződés megállapítására egyszerű tesztet írunk:

```
exception Impossible;
fun within (eps : real) (x::(yys as y::yys)) =
  if abs(x-y) <= eps
  then y
  else within eps yys
  | within _ _ = raise Impossible;
val within : real -> real list -> real = _fn
```

- A második klóz azért kell, hogy ne kapjunk figyelmeztetést a lefedetlen esetek miatt: mivel a `within` függvényt lusta listára fogjuk alkalmazni, ezt a klózt az Alice sohasem értékeli ki.

Négyzetgyökvonás Newton-Raphson módszerrel (folyt.)

- Ezzel a `groot` függvény első változata:

```
fun groot a = within 1e~6 (iteratez (nextapprox a) 1.0);
val groot : real -> real = _fn

groot 5.0;
val it : real = 2.23607
```

- A programban a *leállásvizsgálatot* világosan elvlasztjuk a *közelítések előállításától*.
- A leállásvizsgálat (`within`) olyan függvény, amely egy valós számból és egy valós számokat tartalmazó listából egy valós számot állít elő.
- Itt az abszolút különbséget ($|x - y| < \epsilon$) teszteljük, de vizsgálhatnánk pl. a relatív különbséget ($|\frac{x}{y} - 1| < \epsilon$) vagy az $\frac{|x-y|}{\frac{|x|+|y|}{2}} < \epsilon$ feltételt.
- A feladat többi része független attól, hogy milyen leállásvizsgálatot alkalmazunk, és általában is így célszerű megírni a programjainkat.

Négyzetgyökvonás Newton-Raphson módszerrel (folyt.)

- A közelítések előállítását célszerű még világosabban elhatárolni a program többi részétől. `approxz` a közelítések lusta listáját állítja elő:

```
fun approxz a =
  let
    fun nextapprox x = (a/x+x)/2.0
  in
    iteratez nextapprox 1.0
  end;
val approxz : real -> real list = _fn
```

- Ezzel a `qroot` függvény egy tisztább változata:

```
val qroot = within 1e~6 o approxz;
val qroot : real -> real = _fn

qroot 5.0;
val it : real = 2.23607
```

Keresztszorzatokból álló lista

- Legyen `xs` és `ys` egy-egy lusta lista. Képezzünk új lusta listát az (x_i, y_j) párokból, ahol $x_i \in xs$ és $y_j \in ys$!
- A nem korlátos méretű listák kezelése különleges problémákat vet fel, ezért oldjuk meg először a feladatot korlátos méretű listákkal, `map` és `pair` alkalmazásával.
- `xs` és `ys` egy-egy lista. Képezzünk listát az (x_i, y_j) párokból, ahol $x_i \in xs$ és $y_j \in ys$!
- `map`-et, `pair`-t és `List.concat`-ot alkalmazva juthatunk el a keresett függvényhez.

```
fun pair x y = (x, y);
val pair : 'a -> 'b -> 'a * 'b = _fn
```

- A `pair`-t a `map`-pel az `ys` lista elemeire alkalmazva olyan párokból álló listát kapunk, amelyben a párok első tagja a rögzített `x` érték, a második tagja pedig az `ys` egy-egy eleme.

```
map (pair x) ys
```

Keresztszorzatokból álló lista (folyt.)

- Hogyan érhetjük el, hogy az `x` végigfusson az `xs` lista összes elemén? Az eddig szabad `x`-et kössük le egy függvény argumentumaként:

```
fn x => map (pair x) ys
```

majd alkalmazzuk újból a `map`-et erre a függvényre és `xs`-re:

```
map (fn x => map (pair x) ys) xs
```

- Listák listáját kapjuk eredményül, mert a belső `map` már listát adott vissza, amelynek minden eleméből újabb listát képeztünk a külső `map`-pel.

```
fun pairss xs ys = map (fn x => map (pair x) ys) xs;
val pairss : 'a list -> 'b list -> ('a * 'b) list list = _fn
```

- `List.concat` elvégzi a szükséges simítást:

```
fun pairs xs ys = List.concat(pairss xs ys);
val pairs : 'a list -> 'b list -> ('a * 'b) list = _fn
```

Keresztszorzatokból álló lusta lista

- A `pairss`-hez hasonlóan állíthatjuk elő párok lusta listájának lusta listáját:

```
fun pairssz xs ys = mapz (fn x => mapz (pair x) ys) xs;
val pairssz : 'a list -> 'b list -> ('a * 'b) list list = _fn
```

- Az eredmény véges része kiírható `takeRect`-tel, amely a bal felső saroktól számított első `m` sorból és `n` oszlopból álló *téglalapot* jeleníti meg az `xss` lusta listából:

```
fun takeRect (xss, (m, n)) =
  map (fn y => List.take(y, n)) (List.take(xss, m));
val takeRect : 'a list list * (int * int) -> 'a list list = _fn
```

- Példa: olyan lusta lista, amelyben a párok első tagja az egymás után következő egészek 30-tól kezdve, második tagja pedig a prímszámok 2-től kezdve:

```
val pss = pairssz (fromz 30) (sievez(fromz 2));
val pss : (int * int) list list = _lazy

takeRect(pss, (3, 5));
val it : (int * int) list list =
  [[(30, 2), (30, 3), (30, 5), (30, 7), (30, 11)],
   [(31, 2), (31, 3), (31, 5), (31, 7), (31, 11)],
   [(32, 2), (32, 3), (32, 5), (32, 7), (32, 11)]]
```

Keresztszorzatokból álló lusta lista (folyt.)

- Mostantól a pss már részben ki van értékelve:

```
pss;
val it : (int * int) list list =
  ((30, 2) :: (30, 3) :: (30, 5) :: (30, 7) :: (30, 11) :: _lazy) ::
  ((31, 2) :: (31, 3) :: (31, 5) :: (31, 7) :: (31, 11) :: _lazy) ::
  ((32, 2) :: (32, 3) :: (32, 5) :: (32, 7) :: (32, 11) :: _lazy) ::
  _lazy
```

- Ha ki akarunk símtani egy lusta listát, a `List.concat` függvénnyel nem megyünk semmire, ugyanis `appendz (xs, ys) = xs`. Ellenben két lusta lista elemei például *páronként egymásba ékelhetők* – `interleavez` a *rekurzív hívásban* váltogatja a két lusta listát:

```
fun lazy interleavez ([], ys) = ys
  | interleavez (x::xs, ys) = x :: interleavez(ys, xs);
val interleavez : 'a list * 'a list -> 'a list = _fn
```

- Példa `interleavez` alkalmazására:

```
List.take(interleavez(fromz 0, fromz 50), 10);
val it : int list = [0, 50, 1, 51, 2, 52, 3, 53, 4, 54]
```

LISTÁK RENDEZÉSE

Keresztszorzatokból álló lusta lista (folyt.)

- `enumeratez` lusta listák lusta listájából egyetlen lusta listát állít elő. Jelöljük a kétszeres mélységű lusta lista fejét `xs`-sel és a farkát `xss`-sel; alkalmazzuk `enumeratez`-t rekurzívan `xss`-re, majd az eredményt ékeljük `xs`-be:

```
fun lazy enumeratez [] = []
  | enumeratez (xs::xss) = interleavez(xs, enumeratez xss);
val enumeratez : 'a list list -> 'a list = _fn
```

- Állítsuk elő például a pozitív egészekből álló párok egy lusta listáját!

```
val pozIntss = pairssz (fromz 1) (fromz 1);
val pozIntss : (int * int) list list = _lazy
```

```
List.take(enumeratez pozIntss, 15);
```

```
val it : (int * int) list =
  [(1, 1), (2, 1), (1, 2), (3, 1), (1, 3), (2, 2), (1, 4), (4, 1),
   (1, 5), (2, 3), (1, 6), (3, 2), (1, 7), (2, 4), (1, 8)]
```

Listák rendezése (folyt.)

- `inssort` (beszűrő rendezés),
- `selSort` (kiválasztó rendezés),
- `quicksort` (gyorsrendezés),
- `tmsort` (felülről lefelé haladó összefésülő rendezés),
- `bmsort` (**alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés**),
- `smsort` (**simarendezés**).

Az *alulról fölfelé haladó rendezés* O'Keefe-féle algoritmusát és a *simarendezés* algoritmusát csak a *jeles osztályzat* eléréséhez kell ismerni.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés

- Az alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (*bottom-up merge sort*) legegyszerűbb változata az eredeti k hosszúságú listát k darab egyelemű listára bontja, majd a szomszédos listákat összefuttatja, így 2, 4, 8, 16 stb. elemű listákat állít elő.
- R. O'Keefe algoritmus (1982) lépésről lépésre futtatja össze az egyforma hosszú részlistákat, de csak az utolsó lépésben rendez az összeset. Az alábbi példában az összefuttatott részlistákat egymás mellé írással jelöljük:

```
A B C D E F G H I J K
AB  C D E F G H I J K
AB CD E F G H I J K
ABCD  E F G H I J K
ABCD  EF  G H I J K
ABCD  EF GH I J K
ABCD  EFGH I J K
ABCDEF GH I J K
ABCDEF GH IJ  K
...
```

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (folyt.)

- `bmsort` a `sorting` segédfüggvényt használja, amelynek
 - első argumentuma a rendezendő lista,
 - második argumentuma a már rendezett részlisták akkumulátora,
 - harmadik argumentuma az adott lépésben összefuttatandó elem sorszáma.

```
(* bmsort xs = az xs elemeinek a <= reláció szerint
    rendezett listája
    bmsort : int list -> int list
*)
fun bmsort xs = sorting(xs, [], 0)
```

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (folyt.)

- Ha a rendezendő lista (`xs`) még nem fogyott el, soron következő eleméből `sorting` egyelemű listát (`[x]`) képez, és ezt a már rendezett részlisták listája (`lss`) elé fűzve meghívja a `mergepairs` segédfüggvényt. `mergepairs` az argumentumként átadott lista két azonos hosszúságú bal oldali részlistáját fűzi egybe, feltéve persze, hogy vannak ilyenek. k az éppen átadott elem sorszáma. Ha a rendezendő lista kiürült, `sorting` a kétszintű lista egyetlen elemét, a rendezett listát adja eredményül.

```
(* sorting(xs, lss, k) = a még rendezetlen xs lista elemeit
    berakja a rendezett részlisták összesen
    már k elemet tartalmazó lss listájába
    sorting : int list * int list list * int -> int list
    PRE: k >= 0
*)
fun sorting (x::xs, lss, k) =
    sorting(xs, mergepairs([x]::lss, k+1), k+1)
  | sorting ([], lss, k) = hd(mergepairs(lss, 0))
```

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (folyt.)

- `mergepairs` egyetlen listában gyűjti a már összefuttatott részlistákat. Az éppen átadott elem k sorszámból dönti el, hogy mit kell csinálnia a következő részlistával.

```
(* mergepairs(llss, n)= az n elemet tartalmazó, már
    rendezett llss lista első két részlistáját,
    ha egyforma a hosszuk, összefuttatja
    mergepairs : int list list -> int list list
    PRE: n >= 0
*)
fun mergepairs (llss as ls1::ls2::lss, n) =
    (* legalább kételemű a lista *)
    if n mod 2 = 1
    then llss
    else mergepairs(merge(ls1, ls2)::lss, n div 2)
  | mergepairs (lss, _) = lss (* egyelemű a lista *)
```

- Ha n páratlan, `mergepairs` a listát változtatás nélkül adja vissza, ha páros, akkor az `llss` lista elején álló két, egyforma hosszú listát egyetlen rendezett listává futtatja össze. $n=0$ -ra `mergepairs` az összes listák listáját olyan listává futtatja össze, amelynek egyetlen eleme maga is lista.

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (folyt.)

- A legrosszabb esetben $O(n \cdot \log n)$ lépésre van szükség.
- A függvények működését egy példán is bemutatjuk. A kezdőhívás legyen

```
bmsort [1,2,3,4,5,6,7,8,9]
----> sorting ([1,2,3,4,5,6,7,8,9], [], 0)
```

- Amíg `sorting` első argumentuma a nem üres (`x::xs`) lista, `sorting` saját magát hívja meg. A rekurzív hívás

- első argumentuma a lépésenként egyre rövidülő `xs` lista,
- második argumentuma a `mergepairs([x]::lss, k+1)` függvényalkalmazás eredménye, ahol kezdetben `lss = []`,
- harmadik argumentuma (`k+1`) a már feldolgozott listaelemek száma.

```
fun sorting (x::xs, lss, k) =
    sorting(xs, mergepairs([x]::lss, k+1), k+1)
  | sorting ([], lss, k) = hd(mergepairs(lss, 0))
```

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (folyt.)

- A következő táblázatos elrendezés
 - `mergepairs` mindkét argumentumát,
 - a rekurzív `sorting` hívás itt `j`-vel jelölt 3. argumentumát, `k+1`-et, és
 - bináris számként `k`-t mutatja lépésről lépésre.
- A `sorting` függvény hívja `mergepairs`-t azokban a sorokban, amelyekben a `j` új értéket vesz föl, a többi helyen `mergepairs` hívása rekurzív.
- Ne feledjük, hogy `mergepairs`-nek listák listája az első argumentuma!
- A táblázat utolsó oszlopa a vonatkozó magyarázatra hivatkozik.
- Vegyük észre, hogy kapcsolat van az `lss` első eleme utáni listaelemek hossza és a `k` bitjei között! Ha `k` valamelyik bitje 1, akkor (balról jobbra haladva) az `lss` megfelelő listaelemének a hossza az adott bit helyiértékével egyenlő. A 0 értékű biteknek megfelelő listaelemek „hiányoznak” `lss`-ből.

```
fun sorting (x::xs, lss, k) =
    sorting(xs, mergepairs([x]::lss, k+1), k+1)
  | sorting ([], lss, k) = hd(mergepairs(lss, 0))
```

Alulról fölfelé haladó összefésülő rendezés (folyt.)

<code>lss</code>	<code>n</code>	<code>j</code>	<code>k</code>	<code>fun sorting (x::xs, lss, k) =</code>
<code>[[1]]</code>	1	1	0	<code> sorting(</code>
<code>[[2],[1]]</code>	2	2	1	<code> xs,</code>
<code>[[1,2]]</code>	1			<code> mergepairs([x]::lss, k+1),</code>
<code>[[3],[1,2]]</code>	3	3	10	<code> k+1</code>
<code>[[4],[3],[1,2]]</code>	4	4	11	<code>)</code>
<code>[[3,4],[1,2]]</code>	2			<code> sorting ([], lss, k) =</code>
<code>[[1,2,3,4]]</code>	1			<code> hd(mergepairs(lss, 0))</code>
<code>[[5],[1,2,3,4]]</code>	5	5	100	
<code>[[6],[5],[1,2,3,4]]</code>	6	6	101	m1: Az argumentumként átadott listának egyetlen eleme van (maga is lista), ezért az argumentumot <code>mergepairs</code> második klóza változtatás nélkül visszaadja az őt hívó <code>sorting</code> -nak.
<code>[[5,6],[1,2,3,4]]</code>	3			
<code>[[7],[5,6],[1,2,3,4]]</code>	7	7	110	m2: <code>n</code> páros, ez azt jelzi, hogy az argumentumként átadott lista első két eleme egyforma hosszú lista, amelyeket <code>merge</code> egyetlen rendezett listává futtat össze, majd az eredménnyel <code>mergepairs</code> első klóza meghívja saját magát.
<code>[[8],[7],[5,6],[1,2,3,4]]</code>	8	8	111	
<code>[[7,8],[5,6],[1,2,3,4]]</code>	4			
<code>[[5,6,7,8],[1,2,3,4]]</code>	2			
<code>[[1,2,3,4,5,6,7,8]]</code>	1			m3: <code>n</code> páratlan, ez azt jelzi, hogy az argumentumként átadott lista első két eleme nem egyforma hosszú lista, ezért az argumentumot <code>mergepairs</code> első klóza változtatás nélkül visszaadja az őt hívó <code>sorting</code> -nak.
<code>[[9],[1,2,3,4,5,6,7,8]]</code>	9	9	1000	
<code>[[9],[1,2,3,4,5,6,7,8]]</code>	0	0		m4: <code>n=0</code> , az összes listák listáját olyan listává kell összefuttatni, amelynek egyetlen lista az eleme.
<code>[[1,2,3,4,5,6,7,8,9]]</code>				

Simarendezés

- Az applikatív `simarendezés` (*smooth sort*) algoritmus O'Keefe alulról fölfelé haladó rendezéséhez hasonló, de nem egyelemű listákat, hanem növekvő *futamokat* állít elő.
- Ha a futamok száma n -től független, azaz a lista majdnem rendezve van, akkor az algoritmus végrehajtási ideje $O(n)$, és a legrosszabb esetben is legfeljebb csak $O(n \cdot \log n)$.

```
(* nextrun (run, xs) = olyan pár, amelynek első tagja xs egy
növekvő sorrendű futama, második tagja
pedig xs maradéka
```

```
    nextrun : int list * int list -> int list * int list
```

```
*)
```

```
fun nextrun (run, x::xs) =
    if x < hd run
    then (rev run, x::xs)
    else nextrun(x::run, xs)
  | nextrun (run, []) = (rev run, [])
```

- `nextrun` eredménye egy pár, amelynek első tagja a futam (egy növekvő számsorozat), a második tagja pedig a rendezendő lista maradéka.
- A futam csökkenő sorrendben bővül, kilépéskor a futamot meg kell fordítani.

Simarendezés (folyt.)

- smsorting a futamokat ismételtelen előállítja és összefuttatja:

```
(* smsorting(xs, lss, k) = a még rendezetlen xs lista elemeit
    berakja a rendezett részlisták összesen
    már k elemet tartalmazó lss listájába
```

```
 smsorting : int list * int list list * int -> int list
```

```
PRE: k >= 0
```

```
*)
```

```
fun smsorting (x::xs, lss, k) =
```

```
    let val (run, tail) = nextrun([x], xs)
```

```
        in smsorting(tail, mergepairs(run::lss, k+1), k+1)
```

```
        end
```

```
| smsorting ([], lss, k) = hd(mergepairs(lss, 0))
```

- (* smsort xs = az xs elemeinek <= szerint rendezett listája

```
 smsort : int list -> int list
```

```
*)
```

```
fun smsort xs = smsorting(xs, [], 0)
```

- A simarendezés egy változata sort néven megtalálható a Listsort könyvtárban.